

УДК 371.13:316.77

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-1874-1887](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-1874-1887)

Коновальчук Інна Миколаївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир, <https://orcid.org/0000-0002-9391-3786>

ПОТЕНЦІАЛ КЕЙС-МЕТОДУ ТА МЕТОДУ СИТУАТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті обґрунтовано потенціал й особливості використання кейс-методу та методу ситуативного моделювання у формуванні в майбутніх учителів початкових класів комунікативної компетентності. Уточнено сутність професійної компетентності вчителя як інтегративної характеристики його особистості, що забезпечує здатність самостійно виконувати професійні функції. Визначено, що комунікативна компетентність учителя початкових класів – це багатогранне утворення, що поєднує гуманістичні цінності педагогічної діяльності, рефлексивний досвід професійного спілкування, знання, уміння, навички, індивідуально-психологічні якості та визначає його здатність до ефективної партнерської взаємодії з учнями, батьками й колегами. У структурі комунікативної компетентності виокремлено комунікативно-мовленнєвий, соціолінгвістичний та соціально-перцептивний компоненти.

Охарактеризовано кейс-метод як навчальну технологію, що ґрунтується на використанні реальних або змодельованих ситуацій із заздалегідь визначеними умовами та параметрами. Окреслено поетапний алгоритм роботи над кейсом, що охоплює послідовні етапи. Конкретизовано можливості та логіку використання різних типів кейсів (кейси-випадки, кейси-вправи, кейси-приклади, кейси-рішення) у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Узагальнено розуміння методу ситуативного моделювання, що ґрунтується на створенні та програванні реалістичних навчальних, проблемно насичених ситуацій у процесі комунікації. Описано можливості та варіанти використання методу ситуативного моделювання, зокрема, імітації, симуляції, рольової гри, у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної комунікації.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, професійна компетентність учителя, комунікативна компетентність, комунікативна компетентність учителя початкових класів, кейс-метод, класифікація кейсів, метод ситуативного моделювання.

Konovalchuk Inna Mykolaivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Primary Education and Culture of the Professional Language Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, <https://orcid.org/0000-0002-9391-3786>

POTENTIAL OF THE CASE METHOD AND THE METHOD OF SITUATIONAL MODELING IN FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract. The article substantiates the potential and specific features of using the case method and the method of situational modeling in developing communicative competence in future primary school teachers. The essence of a teacher's professional competence is clarified as an integrative characteristic of the individual, ensuring the ability to independently perform professional functions.

It is determined that the communicative competence of a primary school teacher is a multifaceted construct that combines the humanistic values of pedagogical activity, reflective experience of professional communication, knowledge, skills, abilities, and individual psychological qualities, and defines the teacher's capacity for effective partnership-based interaction with pupils, parents, and colleagues. The structure of communicative competence includes communicative-speech, sociolinguistic, and socio-perceptive components.

The case method is characterized as an instructional technology based on the use of real or simulated situations with predetermined conditions and parameters. A step-by-step algorithm for working with a case is outlined, covering successive stages.

The possibilities and logic of applying different types of cases (incident cases, exercise cases, example cases, decision cases) in forming communicative competence in future primary school teachers are specified.

The method of situational modeling is conceptualized as an approach based on creating and enacting realistic, problem-rich learning situations within the communication process.

The article describes the possibilities and variations of using situational modeling—particularly imitation, simulation, and role-play—in preparing future primary school teachers for professional communication.

Keywords: competence-based approach, competence, teacher's professional competence, communicative competence, communicative competence of a primary school teacher, case method, classification of cases, situational modeling method.

Постановка проблеми. Модернізація освіти України на засадах гуманістичної парадигми обумовлює нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, зміст і спрямованість якої визначає компетентнісний підхід. Результатом здобуття професійної педагогічної освіти є сформованість загальних та спеціальних фахових компетентностей, які необхідні для організації освітньої діяльності відповідно до Концепції Нової української школи та Державного стандарту початкової освіти.

Важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є формування в них комунікативної компетентності, адже саме вона визначає якість педагогічної взаємодії. Учитель має бути готовим до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, дотримуватися педагогічної етики, виявляти емпатію, попереджувати чи конструктивно вирішувати конфлікти, підтримувати позитивний емоційний клімат у класі, розвивати комунікативні навички та соціальну активність учнів.

Ефективність формування цієї компетентності забезпечується при відтворенні в процесі підготовки майбутніх учителів реальних умов професійної комунікації. Зокрема це можливо при використанні кейс-методу й методу ситуативного моделювання. Їх застосування забезпечує розвиток у майбутніх учителів уміння аналізувати комунікативні ситуації, приймати обґрунтовані рішення та засвоювати ефективні технології педагогічного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення науково-педагогічної літератури з проблеми засвідчує різноплановість її наукового дослідження. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки учителів ґрунтовно розроблені О. Дубасенюк, І. Зязюном, В. Каплінським, В. Кременем, Н. Ничкало, С. Сисоєвою та ін., які готовність до комунікації вважають однією з ключових складових педагогічної майстерності. Проблема розвитку компетентісно орієнтованої освіти представлена в дослідженнях І.Беха, Н.Бібік, А.Богуш, Л.Вашченко, І.Єрмакова, В.Лугового, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Радкевич, О. Савченко та ін.

У працях українських дослідників Г. Бондаренко, М. Вашуленка, Л. Волкової, І. Гудзик, М. Пентилюк та інших висвітлюються особливості формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів. Теоретичні та практичні аспекти розвитку комунікативної компетентності

майбутніх учителів початкової школи проаналізували Н. Безлюдна, Н. Гудима, Н. Дудник, В. Желанова, А. Лесик, Н. Магера, О. Попова, Н. Яремчук та ін.. Зарубіжні дослідники, зокрема, Дж. Гаймс, М. Канейл, М. Свейн, Дж. Річардс, обґрунтували теоретичні засади розуміння комунікативної компетентності, запропонували концепції, що стали підґрунтям для подальших педагогічних досліджень.

Результати наукових досліджень й узагальнення практики використання інтерактивних методів навчання відображено у працях Н. Бібік, І. Вачкова, Г. Коберник, Л. Пироженко, О. Пометун, О. Савченко та ін.. Проблемі використання кейсів та ситуативного моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів присвячені дослідження Т. Алексеєнко, В. Ісакової, Л. Карамушки, Л. Козак, І. Леонтьєвої, Ю. Сурміна, В. Чуба та ін., у яких розкрито методичні засади та педагогічний потенціал зазначених методів. У працях А. Месні, М. Купа, У. Мюллера запропоновано класифікацію й визначено дидактичні цілі та методику створення й структурування навчальних кейсів.

Результати огляду наукових досліджень свідчать, що кейс-метод та метод ситуативного моделювання недостатньо застосовуються у процесі формування в майбутніх учителів початкових класів комунікативної компетентності, що обумовлює актуальність і необхідність подальшого наукового аналізу можливостей та методичних особливостей їх реалізації.

Метою статті є обґрунтування педагогічного потенціалу й особливостей використання кейс-методу та методу ситуативного моделювання у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Гуманістична спрямованість Концепції Нової української школи орієнтує заклади вищої освіти на підготовку компетентних учителів, здатних забезпечити ефективну суб'єкт-суб'єктну комунікацію всіх учасників освітнього процесу. Як зазначає Н. Бібік, компетентнісний підхід ґрунтується не лише на галузевих стандартах, а й на універсальному метарівні, який забезпечує інтегроване представлення результатів навчання, що передбачає спрямованість освітнього процесу на формування здатності особистості діяти в різних ситуаціях, на основі своїх знань, умінь, досвіду у цінностей [1].

У контексті сучасної парадигми педагогічної освіти важливо врахувати позицію І. Зязюна, який наголошує, що побудова освіти на основі компетентності слугує кроком переходу від її предметно-знаннєвої моделі до формування цілісного досвіду розв'язання життєвих проблем і виконання ключових функцій, пов'язаних із різними сферами культури та численними соціальними ролями [2, С. 328].

Вважаємо, що професійна компетентність учителя – це інтегративна характеристика його особистості, що поєднує загальні та спеціальні знання, уміння, професійні та особистісні якості, морально-етичні цінності та рефлексивне осмислення власного соціального й професійного досвіду, що в цілісності забезпечує здатність самостійно виконувати професійні функції, взаємодіяти з іншими, вмотивовано саморозвиватися й підвищувати кваліфікацію.

Педагогічна компетентність у професійному стандарті «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» характеризується комплексно й охоплює комунікативну, методичну, інформаційно-цифрову, соціально-гуманістичну, організаційну, психолого-педагогічну та рефлексивну компетентності. Комунікативна компетентність учителя визначається як здатність ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, використовуючи мовні та немовні засоби спілкування, організовувати педагогічний діалог і співпрацю [3].

У науковій літературі комунікативна компетентність трактується по-різному з позицій певних теоретичних підходів. Результати аналізу наукових досліджень дозволяють виділити основні підходи до розуміння і визначення сутності комунікативної компетентності: лінгвістичний, психо-лінгвістичний, соціально-психологічний, педагогічний, діяльнісний, особистісний та інтегративний. У межах лінгвістичного підходу комунікативна компетентність розуміється як здатність здійснювати мовленнєву діяльність, де мовний акт виступає основою комунікації. Психолінгвістичний підхід акцентує увагу на процесах створення, подачі та сприймання висловлювань, тобто на механізмах мовлення, що забезпечують адекватність комунікативної взаємодії. Соціально-психологічний підхід пов'язує комунікативну компетентність із умінням вибудовувати ефективне міжособистісне та педагогічне спілкування. У педагогічному підході комунікативна компетентність розглядається як ключова професійна якість учителя, що забезпечує результативну взаємодію з учнями, батьками та колегами. Діяльнісний підхід трактує її як здатність застосовувати комунікативні вміння у реальних педагогічних ситуаціях. Особистісний підхід підкреслює, що комунікація є проявом особистісної зрілості та індивідуального стилю взаємодії. Інтегративний підхід узагальнює попередні позиції, визначаючи комунікативну компетентність як комплексну здатність діяти ефективно в різних соціальних, професійних і навчальних контекстах.

Комунікативна компетентність учителя початкової школи, за Ю. Вторинковою, є інтегративним утворенням, що проявляється у педагогічній взаємодії з учнями, батьками й колегами через застосування

досвіду комунікативної діяльності та індивідуально-психологічних якостей для реалізації завдань навчання й виховання, визначених Державним стандартом початкової освіти. Вона наголошує на значимості індивідуального досвіду професійного спілкування в інтегративному характері комунікативної компетентності та [4].

О. Максимова комунікативну компетентність вчителя початкової школи розглядає як полікомпонентне утворення, що поєднує сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну взаємодію. Вона підкреслює значення вербальної та невербальної комунікації і демократичного стилю спілкування, який гарантує суб'єкт-суб'єктну взаємодію, а також таких якостей учителя, як емпатія, рефлексія, чуйність, контактність, уміння слухати, тактовність, комунікабельність, толерантність, гнучкість і делікатність [5].

І. Коновальчук наголошує на значимості професійного й особистісного соціально-психологічного досвіду в формуванні інноваційної компетентності педагога, причому цей досвід має бути рефлексивно осмисленим. Екзистенційне осмислення власного досвіду дає можливість виходу за межі безпосереднього досвіду, трансценденції (лат. *transcendere* – переступати) на якісно новий рівень особистісних смислів, цілей, способів і, відповідно, результатів педагогічної діяльності [6, С. 268].

Ми вважаємо, що комунікативна компетентність учителя початкових класів – це багатогранне особистісне утворення, в якому поєднуються на основі гуманістичних цінностей педагогічної діяльності та рефлексивного досвіду професійного спілкування знання, уміння, навички, індивідуально-психологічні якості, що в цілісності визначає його здатність до ефективної партнерської взаємодії з учнями, батьками й колегами, вибудованої як рівноправний діалог на основі поваги, довіри, етичності та культури мовлення.

У складі комунікативної компетентності лінгвісти традиційно виділяють мовну, мовленнєву, соціолінгвістичну, дискурсивну та стратегічну складові. Психологи виокремлюють у комунікативній компетентності когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти, що охоплюють систему знань про спілкування, емоційно-ціннісні прояви та вербально-невербальні засоби. У соціологічній традиції її структура охоплює рольовий, нормативний, культурно-кодований, інтеракційний та інтерпретативний компоненти, що відображають здатність діяти відповідно до соціальних ролей, норм і культурних кодів, які визначають успішність взаємодії в суспільстві. У педагогічній науці структура комунікативної компетентності конкретизується через виокремлення комунікативно-мовленнєвого, соціолінгвістичного й соціально-перцептивного

компонентів, які забезпечують ефективне педагогічне спілкування, гуманістичний діалог, партнерську взаємодію та успішне виконання професійних функцій.

Проаналізувавши наявні наукові підходи до структури комунікативної компетентності, можемо констатувати, що вони зосереджуються переважно на мовленнєвих, соціолінгвістичних та соціально-перцептивних аспектах педагогічної взаємодії. Водночас специфіка професійної діяльності вчителя початкових класів потребує більш цілісного й функціонально орієнтованого бачення цієї компетентності, яке враховує не лише змістові компоненти, а й ті професійні функції, що визначають ефективність та особливості педагогічного спілкування в умовах початкової школи.

У концепції педагогічної майстерності І. Зязюна комунікативна компетентність учителя трактується ширше – як складова його професійної культури. Учений звертає увагу на культуру мовлення, педагогічний такт, емпатійність, уміння досягати взаєморозуміння з учнями. Основним є не стільки структура комунікативних умінь, скільки ціннісно-етичний вимір педагогічного спілкування, яке має вибудовуватися як гуманістичний діалог, заснований на повазі, довірі та етичності, що визначає якість взаємодії між учителем та учнями [7].

О. Савченко в комунікативній компетентності вчителя початкової школи підкреслює важливість його мовленнєвої культури, уміння адаптувати мовлення до вікових особливостей молодших школярів, здатності організовувати навчальний діалог і підтримувати позитивний емоційний клімат у класі [8].

Таким чином, різні наукові підходи визначають багатогранність комунікативної компетентності вчителя початкових класів, в якій поєднуються мовленнєві, психологічні, соціально-перцептивні, етичні, дидактичні та діяльнісні характеристики, інтеграція яких забезпечує здатність організовувати взаємодію з дітьми, підтримувати сприятливий комунікативний стиль, створювати партнерські стосунки з батьками та ефективно співпрацювати з колегами.

Ефективне формування у майбутніх учителів початкових класів комунікативної компетентності в цілісності всіх її компонентів можливе за умов інтерактивного навчання, що поєднує теоретичну підготовку з практичним набуттям досвіду педагогічного спілкування. Для вирішення цих завдань серед інтерактивних технологій значний потенціал мають кейс-метод і ситуативне моделювання, оскільки вони забезпечують включення студентів у спеціально створені практичні педагогічні ситуації та сприяють розвитку мовленнєвої культури, емпатії, партнерського спілкування й здатності до конструктивної взаємодії.

Кейс-метод – це навчальна технологія, що ґрунтується на використанні реальних або змодельованих ситуацій та спрямована на аналіз проблеми, пошук можливих варіантів і вибір оптимального рішення. Кейс-метод має статичний характер, оскільки передбачає використання заздалегідь визначених ситуацій з фіксованими умовами та параметрами. Під кейсом розуміють фрагмент реальної педагогічної практики, що містить проблему й не має єдиного правильного вирішення. Навчальний кейс – це опис справжньої або змодельованої ситуації, покликаний активізувати аналітичну діяльність та групову взаємодію студентів і сприяти формуванню їхньої комунікативної компетентності.

Робота з кейсами розвиває аналітичні та комунікативні здібності, критичне мислення й рефлексію, формує навички чіткого викладу та аргументованого захисту власної позиції, а також конструктивного оцінювання поглядів інших учасників освітнього процесу. Як слушно зазначає Розабет Мосс Кантер, «кейси – це засоби з перенесення складнощів реального світу в клас, а потім – назад, зміненими у процесі навчання» [9].

Різні класифікації навчальних кейсів дають змогу визначити, які саме комунікативні дії активізуються під час роботи з кожним їх типом, що дозволяє цілеспрямовано використовувати кейс-метод для розвитку різних аспектів комунікативної компетентності майбутніх учителів.

У дослідженнях Дж. Ерскін, М. Лендерса та Л. Моффетт-Лендерс обґрунтовано методологію кейс-методу, зосереджену на структурі якісного кейсу, ролі викладача у фасилітації дискусії та організації групової роботи. Автори подають типологію кейсів, що включає описові, аналітичні, рішення-орієнтовані, інцидент-кейси та комплексні, підкреслюючи системність цього підходу та його ефективність у формуванні аналітичних і комунікативних умінь студентів [10].

Експерти Європейського кейс-центру (European Case Clearing House, 2013) запропонували класифікацію, яка залежно від змісту та структури поділяє кейси на чотири основні групи: кейси-випадки, кейси-вправи, кейси-приклади та кейси-рішення [11].

У подальших дослідженнях класифікацію було доповнено характеристиками, що відображають потенціал кейсів у компетентісно орієнтованому навчанні. М. Купп і У. Мюллер поділяють кейси за їхньою дидактичною функцією на аналітичні, рішення-орієнтовані, дискусійні та етичні, а також уточнюють їх за ступенем структурованості та форматом роботи (індивідуальні чи групові). Автори підкреслюють роль кейс-методу як інструменту розвитку комунікативних навичок студентів [12].

У підготовці майбутніх учителів початкових класів особливе значення мають ті типи навчальних кейсів, які безпосередньо активізують

комунікативні дії студентів і моделюють реальні ситуації професійної взаємодії.

Логіку поетапного формування в студентів комунікативної компетентності демонструють різні типи навчальних кейсів, які застосовуються під час вивчення освітньої компоненти «Педагогічна майстерність учителя початкових класів», оскільки вони послідовно формують уміння оперативно реагувати в педагогічних ситуаціях, аргументувати позицію, аналізувати комунікативні дії та ухвалювати узгоджені рішення. Розглянемо кейси-випадки, кейси-вправи, кейси-приклади, кейси-рішення огляду на їх потенціал у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Кейси-випадки відтворюють короткі, часто непередбачувані комунікативні ситуації, які вирішує вчитель початкових класів у щоденній практиці. Робота з такими кейсами вимагає від студентів швидкого аналізу та миттєвої мовленнєвої реакції, що сприяє розвитку мобільності, гнучкості, тактовності та здатності до деескалації напружених моментів спілкування. Наприклад, під час обговорення завдання один із учнів раптово відмовляється відповідати й демонструє небажання спілкуватися, що створює непередбачувану ситуацію та потребує негайної тактовної реакції вчителя.

Кейси-вправи спрямовані на відпрацювання окремих комунікативних умінь у структурованих, чітко окреслених ситуаціях. Вони передбачають виконання студентами конкретного завдання, яке потребує продуманого мовленнєвого оформлення, логічності та адаптації висловлювання до вікових особливостей молодших школярів, що дозволяє цілеспрямовано тренувати пояснювальні, інструктивні та організаційні комунікативні дії, важливі для професійної діяльності вчителя початкових класів. Наприклад, у межах кейсу-вправи студент готує коротке усне пояснення нового навчального матеріалу у формі доступній для учнів 1–2 класу, добираючи зрозумілі мовні конструкції, наочні приклади та способи перевірки їх розуміння дітьми. Кейси-приклади репрезентують типові ситуації педагогічної комунікації, які демонструють ефективні моделі взаємодії вчителя з учнями, батьками чи колегами. Вони виконують ілюстративну функцію: показують, як може виглядати успішна комунікативна поведінка в реальній педагогічній практиці. Це допомагає студентам засвоїти професійні зразки мовлення, інтонації, стилю взаємодії та способів підтримки учнів. Як приклад наводимо ситуацію успішної взаємодії з батьками, в якій учитель конструктивно обговорює труднощі дитини, застосовуючи ненасильницьку комунікацію, «я-повідомлення» та спільний пошук рішень, а студенти мають визначити комунікативні стратегії, що забезпечили довіру й партнерство.

Кейси-рішення передбачають аналіз складної педагогічної ситуації та вибір оптимальної комунікативної стратегії. Вони орієнтовані на глибше осмислення проблеми, зважування альтернатив і прогнозування наслідків, а також максимально наближені до реальних професійних викликів учителя початкових класів, де комунікація є інструментом не лише взаємодії, а й прийняття педагогічно виважених рішень. Наприклад, студент аналізує ситуацію, у якій учитель має обрати спосіб організації діалогу з батьками щодо систематичних труднощів дитини в навчанні, порівнюючи можливі стратегії (від індивідуальної консультації до залучення шкільного психолога) та обґрунтовуючи, яка модель комунікації є найбільш ефективною й етично виваженою.

Алгоритм роботи над кейсом охоплює послідовні етапи: ознайомлення з матеріалом, аналіз ситуації та виокремлення ключових проблем, формулювання центрального питання, пошук можливих рішень, аргументацію й вибір оптимального варіанта, презентацію результатів та рефлексію. Така послідовність засвідчує, що робота з кейсом є не лише аналітичною, а й комунікативною практикою, яка охоплює весь спектр професійних дій – від точного формулювання проблеми до публічного обґрунтування прийнятого рішення.

Кейс-метод у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів вирізняється низкою переваг, зокрема можливістю застосовувати теоретичні знання на практиці, розвивати командну взаємодію, уміння ставити запитання, аргументувати позицію, формувати ціннісні орієнтири, самостійне мислення та здатність враховувати альтернативні погляди. Проте цей метод має й певні обмеження, пов'язані з недостатньою теоретичною розробленістю у педагогіці, значними часовими витратами та високими вимогами до досвіду й аналітичних умінь студента.

Отже, кейс-метод у стандартизованому представленні є ефективним засобом формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, забезпечуючи поступовий розвиток умінь від аналізу проблеми до публічного захисту обраного рішення.

Метод ситуативного моделювання доповнює кейс-метод, акцентуючи увагу на відтворенні та проживанні навчальних ситуацій у процесі комунікації. Ситуативне моделювання – це метод, що ґрунтується на створенні та програванні реалістичних навчальних, проблемно насичених ситуацій, у яких учасники активно взаємодіють, приймають рішення й відразу бачать наслідки своїх комунікативних дій. Ситуативне моделювання – це інтерактивний метод, що через імітацію, симуляцію та рольові ігри створює навчальні ситуації, які майбутні учителі можуть програвати в наближених до реальних умовах професійної діяльності. Цей метод є

динамічним і змінюється залежно від розвитку ситуації та поведінки учасників. Метод ситуативного моделювання дає змогу вільно випробувати різні стратегії взаємодії, удосконалювати педагогічне мовлення, розвивати емпатію й такт, опановувати різні ролі, аргументовано висловлювати позицію, реагувати на зміну ситуації в реальному часі та рефлексивно оцінювати власні комунікативні рішення.

Під час виконання практичних завдань з теми «Майстерність педагогічного спілкування» у межах освітньої компоненти «Педагогічна майстерність учителя початкових класів» викладач може організовувати навчальні ситуації, що моделюють реальні умови професійної комунікації. Студентам пропонується змоделювати типові фрагменти педагогічної взаємодії, зокрема пояснення нового матеріалу, організацію групової роботи чи розв'язання конфліктної ситуації між учнями. У цьому контексті доцільно застосовувати різні форми ситуативного моделювання – імітацію, симуляцію та рольову гру, що забезпечують різні рівні занурення студентів у професійні комунікативні ситуації.

Імітація в освітньому процесі передбачає реагування на конкретну ситуацію в межах заданої програми та дотримання чітких інструкцій, що формує навички точного мовного оформлення думок, дисциплінованості та здатності діяти відповідно до педагогічних норм. Наприклад, студент має відтворити фрагмент батьківських зборів за заданим сценарієм, чітко дотримуючись ролі та формулювань, що створює основу для подальшого розвитку комунікативної компетентності в реалістичних педагогічних взаємодіях.

Симуляція полягає у створенні викладачем навчальних ситуацій, у межах яких студенти відтворюють у спрощеному вигляді процедури, пов'язані з взаємодією суб'єктів освітнього процесу й суспільних інститутів, з якими співпрацює заклад освіти. Симуляція є «мініатюрною» моделлю педагогічної дійсності, у якій майбутні вчителі відпрацьовують професійні ролі та комунікативні дії. Її ефективність забезпечують чіткий розподіл ролей, узгоджена послідовність дій та дотримання сценарію, наближеного до реальної практики. Це сприяє розвитку вмінь аргументовано висловлювати позицію, організовувати діалог, знаходити компроміс і проявляти педагогічний такт – ключових компонентів комунікативної компетентності.

У рольовій грі моделюються педагогічні ситуації, у яких студенти виконують соціальні та професійні ролі, занурюючись у реалії шкільного життя та відпрацьовуючи комунікативні дії. Викладач задає сценарій та правила, розподіляє ролі, а студенти аргументують свої рішення, ведуть діалог, програють обрані варіанти та знаходять оптимальні. Такий досвід

допомагає визначити ставлення до педагогічних ситуацій та розвиває мовленнєву культуру, емпатію, педагогічний такт і ключові компоненти комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Кейс-метод і метод ситуативного моделювання сприяють підвищенню ефективності формування у майбутніх учителів початкових класів комунікативної компетентності, оскільки створюються можливості набувати досвіду взаємодії з учасниками освітнього процесу в навчальних ситуаціях, які максимально наближені до реальних умов професійної діяльності.

Висновки. Комунікативна компетентність є важливою складовою професіоналізму вчителя початкових класів і визначає його здатність ефективно організовувати освітній процес на основі гуманістичних цінностей педагогічної діяльності та рефлексивного досвіду партнерської взаємодії. Використання методів, що моделюють реальні професійні ситуації, забезпечує ефективність формування цієї компетентності, оскільки вони стимулюють активну взаємодію студентів, створюють умови для набуття досвіду педагогічного спілкування, сприяють розвитку культури мовлення та підтримують інтерактивний характер навчання. Кейс-метод і ситуативне моделювання є особливо результативними у формуванні комунікативної компетентності в майбутніх учителів початкових класів, оскільки їх використання дозволяє відпрацьовувати різні стратегії професійної взаємодії у ситуаціях, які максимально наближені до реальних умов педагогічної діяльності. Обговорення та програвання студентами спеціально змодельованих комунікативних ситуацій сприяє розвитку мовленнєвої культури, емпатії, партнерського спілкування й здатності до конструктивної взаємодії.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методичного супроводу використання зазначених методів при викладанні освітніх компонент програм підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Початкова освіта».

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К. І. С., 2004. С. 47–52.
2. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. К.; Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. 608 с.
3. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-onovlenij-profstandart-vchitelya-zakladuzagalnoyi-serednoyi-osviti>

4. Вторнікова Ю. С. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 322 с.
5. Максимова О. О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. № 5 (136). С. 59–63.
6. Коновальчук І. І. Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 464 с.
7. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос [та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.
8. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012, 504 с.
9. Kanter, R. M. The Change Masters: Innovation and Entrepreneurship in the American Corporation. New York: Simon & Schuster, 1984. 432 p. [in English].
10. Erskine J. A., Leenders M. R., Mauffette-Leenders L. A. Teaching with Cases. London: Richard Ivey School of Business, 1998. 344 p. [in English].
11. European Case Clearing House. Case study classification guidelines. Cranfield: The Case Centre, 2013. <https://www.thecasecentre.org> [in English].
12. Kupp M., Mueller U. The Ultimate Case Guide: Case Writing Workbook. – London: Ubiquity Press, 2024. 210 p. <https://ubiquitypress.com/books/m/10.5334/bdb> [in English].

References:

1. Bibik N. M. (2004). Kompetentnisnyi pidkhid: refleksivnyi analiz zastosuvannia [Competency-based approach: reflective analysis of application] *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasniy osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy : Biblioteka z osvithoi polityky: kolektivna monohrafiia / za zah. red. O. V. Ovcharuk*, (pp. 47–52). Kyiv: K. I. S. [in Ukrainian].
2. Ziazun I. A. (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi dii : monohrafiia. [Philosophy of pedagogical action]*. K.; Cherkasy : Vyd. vid. ChNU im. B. Khmelnytskoho [in Ukrainian].
3. Profesiyni standart «Vchitel zakladu zahalnoi serednoi osvity» : nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [Professional standard «Vchitel zakladu zahalnoi serednoi osvity»: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine] vid 29.08.2024 № 1225. <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-onovlenij-profstandart-vchitelya-zakladuzagalnoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. Vtornikova Yu. S. (2013) Formuvannia profesiino-komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of professional and communicative competence of future primary school teachers in the process of studying professional disciplines]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
5. Maksymova O. O. (2016) Komunikativna kompetentnist vchytelia pochatkovoï shkoly [Communicative competence of a primary school teacher]. *Molod i rynok: shchomisiachnyi naukovo-pedahohichnyi zhurnal. – Youth and Market: Monthly Scientific and Pedagogical Magazine*, 5 (136), 59–63 [in Ukrainian].
6. Konovalchuk I. I. (2014). *Teoriia i tekhnolohiia realizatsii innovatsii u zahalno-osvitnikh navchalnykh zakladakh [Theory and technology of implementing innovations in general educational institutions]*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
7. Ziazun I. A., Kramushchenko L. V., Kryvonos I. F. (1997). *Pedahohichna maisternist [Pedagogical skills]*. Kyiv : Vyshcha shkola [in Ukrainian].

8. Savchenko O. Ya. (2012). *Dydaktyka pochatkovoї osvity [Didactics of primary education]*. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
9. Kanter, R. M. (1984). *The Change Masters: Innovation and Entrepreneurship in the American Corporation*. New York: Simon & Schuster, 432 p. [in English].
10. Erskine J. A., Leenders M. R., Mauffette-Leenders L. A. (1998). *Teaching with Cases*. London: Richard Ivey School of Business, 344 p. [in English].
11. European Case Clearing House. *Case study classification guidelines*. Cranfield: The Case Centre, 2013. <https://www.thecasecentre.org> [in English].
12. Kupp M., Mueller U. (2024). *The Ultimate Case Guide: Case Writing Workbook*. – London: Ubiquity Press, 210 p. <https://ubiquitypress.com/books/m/10.5334/> [in English].